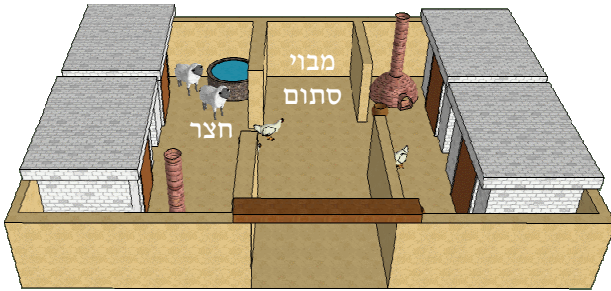

ב ע"א-ג ע"א. הגדרת "פתח"

בזמן חז"ל הבתים היו משותפים יחדיו ב"חצר", ומספר חצרות היו משותפות ביניהן ב"מבוי". מדאו' המבוי הסתום (בעל שלושת המחיצות) הינו רשות היחיד, אך חכמים חששו שהמבוי במבוי מבלי משים לב ייצא לרשות הרבים כשהחפץ בידו – ונמצא מטלטל מרשות היחיד לרשות הרבים. לשם כך גזרו חכמים לחייב את האדם לשים היכר בפתח של המבוי הסתום, בדמות: לחי, קורה או פתח. בכך שהאדם

ההולך במבוי יראה את הפתח וימנע מלצאת לרשות הרבים (לכך אסרו חכמים לשבת על פתח המבוי, שמא יתגלגל חפץ מהמבוי החוצה, ומשום שאינו רואה את המבוי יבוא לטלטל אותו חורה לרשות היחיד. שבת קמא ע"א. קמח ע"ב. לדעת רש"י (ד"ה "מבוי") הסיבה שלא התירו חכמים לטלטל במבוי בלא היכר, כדי שאנשים לא ישעו להתיר לעצמם לטלטל ברה"ר).

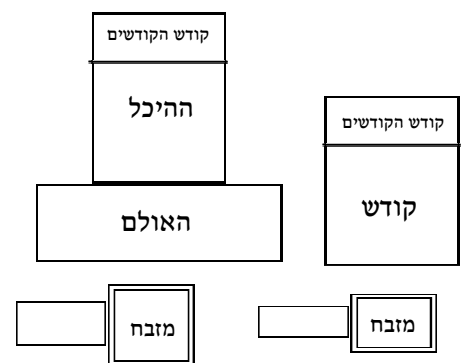
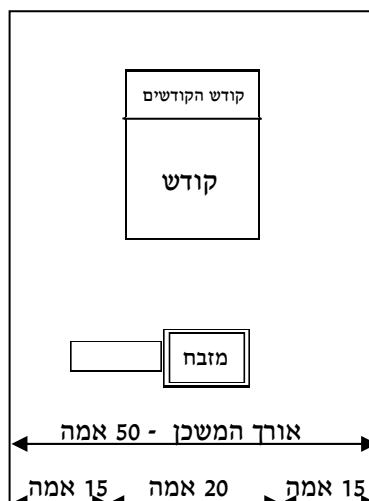
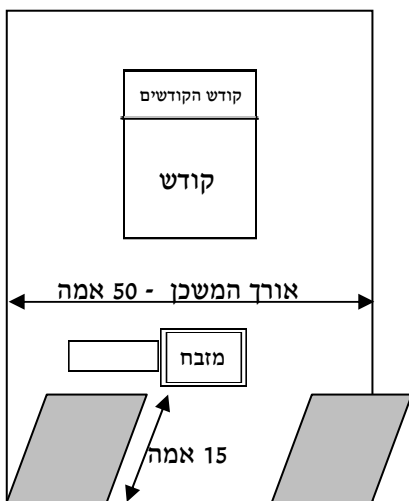
הגמרא מבקשת לברר מהו הפתח המקסימאלי שיש בו כדי להגדיר את הכניסה למבוי כ"פתח" (ואם נשים עליו קורה נהפוך את המבוי מכרמלית לרה"י), ישנם כמה סוגי פתחים:

- א. פתח ההיכל של בית המקדש (גובה 20 אמות, רוחב 10 אמה).
- ב. פתח האולם של בית המקדש (גובה 40 אמות, רוחב 20 אמה).
- ג. פתח הכניסה למשכן (בהו"א גובה 5 אמות, רוחב 20 אמה).
- ד. פתחי ארמונות של מלכים (גובהם רב).

במשנתנו חלקו בגובה ה"קורה" שמעל המבוי. לדעת חכמים קורה שמונחת במבוי בגובה שמעל 20 אמה (960 ס"מ) צריך למעט בגובהה, לפי רבי יהודה אינו צריך. רב מעמיד את יסוד מחלוקתם לאיזה מבנה התכוונה התורה להגדיר את הכניסה אליו כ"פתח".

ר"ב יהודה ("פתח" גובהו הרבה, ורוחבו 20 אמה)	חכמים ("פתח" גובהו 20 אמה ורוחבו 10 אמה)	
כוונת הפסוק "פתח אהל מועד" גם לפתח האולם שגובהו 40 אמה (דין "אהל מועד" במשכן כדין ה"היכל והאולם" במקדש. שעבודת ההיכל שנעשתה באולם – כשרה, לכן גם פתח האולם נחשב כ"פתח" ללמוד לדיני עירובין).	כוונת הפסוק "פתח אהל מועד" לפתח היכל בלבד שגובהו 20 אמה (דין "אהל מועד" במשכן כדין ה"היכל" במקדש שבשניהם היה מזבח וזהב המנורה ולחם הפנים. ואין הכוונה לאולם שקדושתו פחותה – ואינו נקרא "אהל מועד" ופתחו אינו מוגדר כ"פתח" מהתורה. רש"י).	"וישחטו פתח אהל מועד" (ויקרא ג, ב) (1) ונלמד דיני המשכן למקדש
כוונת הפסוק אל פתח אולם בית המקדש, ללמדנו שאף הוא נחשב "פתח" (ואף ר"י סובר שקדושת אולם לחוד וקדושת היכל לחוד, וא"א ללמוד להוכחת שיטתו מהפס' "וישחטו פתח אהל מועד")	כוונת הפסוק אל פתח ההיכל, שפתוח אל האולם בבית המקדש (אם היה כתוב "אל פתח אולם" – הכוונה הייתה ללמדנו על האולם, אך המילה "פתח" מוסבת על הבית שפתוח לאולם – ללמדנו שהיכל (הבית) נקרא "פתח". ואין האולם נקרא "פתח")	"אל פתח אולם הבית" (הרכבה של שני פסוקים מיחזקאל)
תירוץ 1: א"א ללמוד מ"פתח שער החצר" לדין "פתח". תירוץ 2: א"א לדעת מהו רוחבו של פתח המשכן, מכיוון שהפסוק "לשער החצר קלעים חמש עשרה אמה" (שמות לח, טו) אין כוונתו על אורך צדדי היריעות בפתח המשכן, אלא לגובהן (3) (והכתוב העוסק בגובה קלעי החצר "וקמה חמש אמות" (שמות כז, יח) הכוונה גובה חמש אמות משפת המזבח, ולא מקרקעית המשכן).	תירוץ 1: א"א ללמוד מ"פתח שער החצר" לדין "פתח". תירוץ 2: א"א לדעת מהו רוחבו של פתח המשכן, מכיוון שהפסוק "לשער החצר קלעים חמש עשרה אמה" (שמות לח, טו) אין כוונתו על אורך צדדי היריעות בפתח המשכן, אלא לגובהן (3) (והכתוב העוסק בגובה קלעי החצר "וקמה חמש אמות" (שמות כז, יח) הכוונה גובה חמש אמות משפת המזבח, ולא מקרקעית המשכן).	"פתח שער החצר" – רוחבו 20 אמה (2) ?
ק: במשנה חכמים אמרו שפתח מבוי רוחבו 10 אמה, מדוע לא חלק עליהם רבי יהודה, אם למד מאורכו של פתח ההיכל שרוחבו 20 אמה? ת: רבי יהודה חולק בברייתא וסובר שרוחב מבוי 20 אמה, ובמשנה חולק בגובה, וגם ברוחב (הברייתא פירשה את הסתום במשנה. ריטב"א).	ק: מדוע אין צורך במבוי להחשיבו כ"פתח", גם דלתות כפי שהיו לפתח ההיכל, ודי בלחי וקורה (לב"ש, ולב"ה לחי או קורה)? ת: הדלתות לא היו חלק מהפתח, אלא נועדו לצניעות בעלמא, שלא יראו את המתרחש בהיכל (ופתח אף בלא דלתות נחשב "פתח").	קושייה ותירוץ 1

<p>ק: כברייתא מובאת דעתו של רבי יהודה שמתיר מבוי בגובה 40 ו50 אמה (40 מובן שנלמד מהאולם, אך מניין 50)?</p> <p>ת: רבי יהודה כלל לא למד מהמקדש את שיטתו, אלא מפתחי ארמונות מלכים שגובהם רב (הלימוד מהמקדש הובא כברייתא לשיטת חכמים "מבוי שהוא גבוה מכ' אמה יותר מפתחו של היכל – ימעט", וטעה רב להסיק שזו גם שיטת רבי יהודה).</p>	<p>ק: במשנתנו חכמים פסקו שאם במבוי ישנה צורת הפתח, אף ברוחב הגדול מ10 אמות נחשב הפתח כ"פתח", והרי פתח ההיכל היה רוחבו 10 אמות וצורתו כצורת הפתח – משמע שעד 10 אמות נחשב "פתח" ולא יותר?</p> <p>ת: רב (כאשר רב יהודה שנה את המשנה לחייא בר רב, תיקנו רב) גרס במשנה ברוחב הגדול מ10 אמות צריך למעט.</p>	<p>קושייה ותירוץ 2</p>
	<p>ק: להיכל היה אמרלתא (ותבניתו זהה לאולם, ובאולם היה אמרלתא (מידות פ"ג ה"ז). חמש קורות זו מעל זו, שבולטות ומושכות את העין, ובכך מהווה היכר ניכר), וגובהו היה 20 אמה – וכיצד התיר לטלטל רבי אילעא בשם רב בפתח בגובה מעל 20 אמה שיש לו ארמלתא?</p> <p>ת רב יוסף: אלו אינם דבריו של רב, אלא ברייתא.</p> <p>ק אביי: הברייתא הינה מדברי חמא בנו של רבא בר אבוח, ואם כך תהיה הברייתא בפני עצמה קושייה לרב?</p> <p>ת: רב מסלק עצמו מהקושייה ומעמת את שתי הברייתות לבדן (זו הנידונה כעת, וזו שמופיעה בקושיית 2 לחכמים) והן חולקות זו על זו: האם מבוי בגובה 20 ימעט, אם לאו? לכן מוכרחים לומר שזו מחלוקת תנאים בברייתות, ורב מתרץ שהוא סובר כתנא של הברייתא שפוסקת למעט.</p>	<p>קושייה ותירוץ 3</p>

(1) בבית המקדש היה 3 "קדושות", ובמשכן היה 2 "קדושות". נחלקו התנאים האם דין ה"היכל כדין "קודש", או ה"היכל והאולם" כדין "קודש"

(3) "וְחָמֵשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה קְלָעִים לְפֶתַח" הכוונה לגובה יריעות המשכן שהיו גבוהות 15 אמה (5 אמות מעל המזבח, שגובהו 10 אמות) - ואין ידוע מהו רוחב החצר

(2) " אַרְבֵּי הַחֹצֵר מֵאָה בְּאַמָּה, וְרוֹחַב חֻמְשֵׁים" - רוחב חצר המשכן היה 50 אמה, "וְחָמֵשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה קְלָעִים לְפֶתַח" וכל צד בפתח המשכן מימין ומשמאל היו ברוחב 15 אמה - משמע שהפתח הינו 20 אמה